

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Sociální a rasová dilemata
v díle Doris Lessingové
Žaneta Šulíková

Plzeň 2018

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra anglického jazyka a literatury

Studijní program Filologie

Studijní obor Cizí jazyky pro komerční praxi

Kombinace angličtina – ruština

Bakalářská práce

Sociální a rasová dilemata

v díle Doris Lessingové

Žaneta Šulíková

Vedoucí práce:

PhDr. Ivona Mišterová, Ph.D.

Katedra anglického jazyka a literatury

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2018

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2018

.....

Poděkování

Mé poděkování patří PhDr. Ivoně Mišterové, Ph.D. za odborné vedení, věcné připomínky, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnovala.

OBSAH

Úvod.....	6
1 Doris Lessingová	8
1.1 Dětství, rodina, vzdělání.....	8
1.2 Literární počátky	8
1.3 Manželství.....	8
1.4 Životní přesvědčení.....	9
1.5 Styl psaní, dílo, ocenění.....	9
2 Tráva zpívá.....	11
3 Rasismus.....	12
3.1 Předsudky a diskriminace	12
3.2 Vývoj v Jižní Africe	13
4 Frustrace a nenávisť.....	15
4.1 Frustrace.....	15
4.2 Nenávisť.....	15
5 Sexualita.....	18
6 Dilemata	20
7 Dilemata Tonyho Martsona.....	22
8 Dilemata Mary Turnerové	25
8.1 Sňatek.....	26
8.2 Život na farmě	27
8.3 Problémy v manželství	28
8.4 Jak pomoci Dickovi, aby farmaření bylo prosperující?	29
8.5 Zůstat na farmě nebo se vrátit ke starému způsobu života?	30
8.6 Překonání odporu k domorodcům.....	31
8.7 Fascinace černým mužem	31
9 Dilemata Dicka Turnera	35

9.1 Finanční otázka.....	36
Závěr.....	39
Zdroje.....	41
Resumé.....	43
Přílohy.....	44

ÚVOD

Tématem bakalářské práce jsou sociální a rasová dilemata v díle Doris Lessingové.

Doris Lessingová, původem britská autorka 20. století, měla zajímavý životní příběh, který mě spolu s náměty objevujícími se ve vybraném díle *Tráva zpívá* zaujaly natolik, že se staly středobodem mé závěrečné práce.

Jedním z hlavních důvodů pro výběr byl nepochybně fakt, z jakého prostředí autorka pochází a kde se tento psychologický román odehrává – tedy prostředí jižní Afriky. Jižní Afrika je nesporně exotická a dozvědět se o životě bílé ženy v minulém století ve zdejších kraji prostřednictvím literatury vnímám jako obohacující spojení.

V teoretické části práce se zaměřuji nejdříve na představení Doris Lessingové, neboť i přesto, že za svůj život získala všechna literární ocenění, která lze v Evropě získat, a to včetně Nobelovy ceny za literaturu v roce 2007, je v České republice opomíjená a bohužel ne příliš známá. Podíl na tom má, dle mého, skutečnost, jak malá část z jejího rozsáhlého díla byla do českého jazyka přeložena.

Při zpracování kapitoly o Doris Lessingové pracuji především s biografickou informací o autorce uvedené v anglickém originále knihy *The Grass Is Singing* (2008) a s dalšími relevantními zdroji o anglické literatuře.

Dále se v teoretické části zabývám hlavními motivy objevujícími se v díle, jež posouvají příběh dopředu (rasismus, frustrace, nenávisť, sexualita, dilemata). Za pomoci především publikací *Sociologie* (1999) od Anthonyho Giddense a *O povaze předsudků* (2004) Gordona W. Allporta definuji a přibližuji chování hlavní postavy díla – Mary Turnerové. Bílé ženy, manželky farmáře, která spolu se svým domorodým sluhou Mojžíšem překročila nejedno tabu. Neopomím ani stručný historický kontext daného území zpracovaný i s pomocí publikace *Dějiny Jižní Afriky* (1997) českého afrikanisty Otakara Hulece.

Praktická část práce je rozdělena do tří kapitol podle postav vystupujících v díle (Tony Martson, Mary Turnerová, Dick Turner). Tato část práce zahrnuje konkrétní dilemata, se kterými se postavy potýkaly, přičemž se soustředím

především na příběh Mary Turnerové. K lepšímu porozumění práce uvádím citace a příklady z díla.

Jako cíl své práce jsem si vytyčila analýzu chování Mary Turnerové, které se snažím dešifrovat, zejména se snažím najít počátky jejího jednání a faktory, které její jednání ovlivnily. Zároveň mne ale také zajímá, nakolik jde o autobiografické dílo. Tato práce je tedy v podstatě koncipována jako případová studie využívající deskriptivní metody.

1 DORIS LESSINGOVÁ

1.1 Dětství, rodina, vzdělání

Doris May Taylerová se narodila 22. října 1919 v Persii (dnes Írán) do britské rodiny. Otec, Alfred Tayler, pracoval jako úředník v bance, matka, Emily Maude Taylerová, byla zdravotní sestrou. Rodina se nechala zlákat slibem o snadném zbohatnutí prostřednictvím farmaření v Africe, a proto se roku 1925 přestěhovala do britské kolonie v Jižní Rhodesii (dnes Zimbabwe). Dorisina matka se v novém prostředí adaptovala snáze než její manžel. I v africké buši se snažila udržet standard, podle ní civilizovaného života, který náležel k Eduardovskému období. V domácnosti ovšem chyběly peníze, jelikož farmaření nepřinášelo slibovaný zisk.

Lessingová popsala svoje dětství jak směs radosti s přemírou trápení. Dobrý vztah s bratrem Harrym byl světlým bodem v jinak ne velmi šťastných chvílích. Matka byla posedlá vychováváním dokonalé dcery, dodržováním a vynucováním přísných pravidel a hygieny v domě. Doris nejdříve navštěvovala klášterní školu, později studovala na dívčí střední škole v hlavním městě Salisbury (dnes Harare). Studium ale nedokončila a ve 13 letech tak skončila její oficiální školní výuka. (Lessing, 2008, s. 3)

1.2 Literární počátky

Stejně tak jako jiné autorky z jižní Afriky, které nedokončily studia, se Lessingová vzdělávala sama. Spoléhala na zásilky knih z Londýna, které pro ni byly, mimo jiné, i prostředkem úniku z reality. V 15 letech odešla z domova a pracovala jako vychovatelka. Od svého zaměstnavatele dostávala knihy o politice a sociologii. V té době začínala také psát první povídky. Dvě z nich prodala do časopisu v Jižní Africe (Lessing, 2008, s. 3). Během své pozdější literární tvorby vydala i dvě knihy pod pseudonymem Jane Somers, aby zjistila, jak těžké je pro začínajícího neznámého autora prorazit.

1.3 Manželství

V 19 letech se provdala za Franka Wisdoma. První manželství jí dalo dvě děti a po několika letech i pocit uvěznění v sobě samé. S vědomím, že by se sama zničila, kdyby v tomto vztahu pokračovala, se rozvedla a opustila rodinu

v Salisbury. Krátce poté se dostala do společnosti *Left Book Club*, která jí byla svými levicovými myšlenkami blízká. Svého druhého manžela, Gottfrieda Lessinga, jednoho z hlavních členů klubu, poznala právě zde. Nedlouho po jejím vstupu do společnosti se vzali a měli syna.

1.4 Životní přesvědčení

Lessingová věřila, že lidé nemohou odolat nátlaku své doby. Sama bojovala proti kulturním a biologickým požadavkům, které ji nakonec dostaly do role manželky a matky.

„Je tu celá generace žen, kterým se život zastavil tím, kdy měly děti. Většina z nich se stala docela neurotickými – myslím si, že to bylo tím kontrastem, co byly učeny ve škole, čím byly schopny být a co se jim doopravdy stalo.“ (Lessing, 2008, s. 3) řekla o generaci své matky.

Lessingová sympatizovala s komunistickým hnutím v Jižní Africe. Celý život byla politickou aktivistkou, bojovala za práva černochů a za práva žen. Byla jednou z prvních místních spisovatelek, které otevřeně mluvily o zdejší situaci a podařilo se jí tak upoutat pozornost západní společnosti.

V poválečném období byla Lessingová stále více nespokojená s komunistickým hnutím, které zcela opustila v roce 1954. Předtím se ale v roce 1949 spolu se synem přestěhovala do Londýna, kde v témže roce publikovala svůj první román *Tráva zpívá* a započala tak svoji kariéru coby profesionální spisovatelka.

1.5 Styl psaní, dílo, ocenění

Dílo Doris Lessingové má rysy nejen autobiografické, ovlivněné životem v Africe, ale později také science fiction. Chronologicky se řadí k poválečným britským autorům. Jejími náměty jsou vlastní vzpomínky na dětství, politické a sociální zájmy, střet kultur, rasová nerovnost, mezirasové a mezigenerační vztahy, postavení ženy ve společnosti, vnitřní boj v duši jednotlivce a střet člověka se zájmem skupiny.

Ve svých povídkách a románech z prostředí africké buše, které byly vydány během padesátých a šedesátých let, ostře kritizovala vyvlastnění černých domorodců bílými kolonizátory a ukazovala nesmyslnost tlaku na přijetí bílé kultury v jižní Africe a jejího zdejšího rozvoje. Za otevřenou kritiku apartheidu

měla od roku 1956 zakázaný vstup do Jižní Rhodesie a do Jihoafrické republiky. (Lessing, 2008, s. 4)

Do češtiny byla přeložena pouze malá část jejího jinak rozsáhlého díla.

Africké povídky (1961) – výběr ze dvou větších povídkových sbírek zachycuje život kolonizátorů i domorodců v Jižní Rhodesii

Mraveniště (1961) – výběr ze dvou povídkových sbírek, zobrazení kolonialismu a diskriminace v jižní Africe

Muž a dvě ženy (1970) – povídkový soubor o vnitřních pocitech ženy, touhách a rozporech

Hra s tygrem: Hra o 3 dějstvích (1966) – divadelní hra

Tráva zpívá (1974) – psychologický román z prostředí Jižní Rhodesie

Puklina (2008) – román o soužití mužů a žen ve světě

Doris Lessingová byla vyznamenána řadou cen. Z toho nejvýznamnější je Nobelova cena za literaturu z roku 2007.

Zemřela 17. listopadu 2013.

2 TRÁVA ZPÍVÁ

Psychologický román *Tráva zpívá* se odehrává v Africe na území Jižní Rhodesie (dnes Zimbabwe).

Mary Turnerová, bílá Jihoafričanka, kterou máme možnost poznat od útlého dětství, což nepochybně pomáhá k lepšímu pochopení jejího chování v dospělosti, se pod nátlakem okolí vdá za „prvního muže, kterého potká“, jen aby splnila očekávání společnosti o manželství. Její manžel, Dick Turner, je neúspěšný farmář a pro svoji smůlu je známý v celém kraji.

Jejich unáhlené a neuvážené rozhodnutí uzavřít sňatek nepřineslo Mary ani Dickovi nic dobrého. Naopak Mary byla nucena zvyknout si na nový, naprosto odlišný a velmi těžký život na chudé farmě v africké buši s přítomností černých domorodých sluhů v domě. Rovněž Dicka nečekal šťastný manželský či dokonce rodinný život tak, jak si ho vždycky přál, ale chvíle ponižování, křiku, hádek a věčné nespokojenosti jeho nové ženy.

Jedním z klíčových momentů v díle je Dickovo onemocnění malárií. Mary je tím nucena překonat svůj odpor k domorodcům a dohlížet na ně při práci tak, jak to obvykle dělá její manžel. Při sklizni kukuřice však dojde k incidentu mezi Mary a jedním z domorodců, což vyvrcholí švihnutím biče přes černochovu tvář. Tato událost změní Mary v jejím nitru natolik, že od té chvíle cítí neustálý strach, kdykoliv je v přítomnosti tohoto domorodce (Mojžíše), který se později, na popud Dicka, stane jejich domovním sluhou.

Vztah, který se postupně vyvine mezi Mary a Mojžíšem, překračuje veškerá tabu tamní společnosti té doby (40. léta 20. století). Mary přitahuje nejen Mojžíšova mužnost, síla a rozhodnost, tedy vlastnosti, které postrádá u svého manžela, kterým opovrhuje, ale neméně sympatickou je jí jeho téměř otcovská péče, již postrádala u svého otce.

Život na farmě v nuzných podmínkách má stejně jako tento zakázaný intimní vztah pro Mary ničující následky. Z radostné, společenské, městské dívky se postupem času stane neurotická, psychicky nemocná žena, trpící halucinacemi a bludy, která nemá jakýkoliv kontakt s okolním světem.

Dílo končí Maryinou vraždou. Jejím vrahem je Mojžíš.

3 RASISMUS

Britský sociolog Anthony Giddens ve své knize *Sociologie* (1999, s. 230) mluví o tzv. *rasových odlišnostech*. Je přirozené, že se lidé zřetelně fyzicky odlišují, což může být z velké části dáno i dědičností. Některé odlišnosti se ale stávají zdrojem společenské diskriminace a předsudků, zatímco jiné ne. „Rasové odlišnosti je proto třeba chápat jako ty projevy fyzické variability, které si příslušníci dané komunity nebo společnosti vybírají jako etnicky významné.“ (Giddens, 1999, s. 230–231). Příkladem může být rozdíl v barvě pleti, který je vnímán jako významný, zatímco barva očí nikoli.

Rasismus tedy Giddens vymezuje „jako předsudek založený na sociálně významných fyzických rozdílech. Rasista je člověk, který je přesvědčen, že někteří jedinci jsou v důsledku takto definovaných rasových rozdílů nadřazení nebo méněcenní.“ (Giddens, 1999, s. 231).

3.1 Předsudky a diskriminace

Americký psycholog Gordon W. Allport ve svém díle *O povaze předsudků* definuje předsudek jako „odmítavý až nepřátelský postoj vůči člověku, který patří do určité skupiny jen proto, že do této skupiny patří, a má se tudíž za to, že má nežádoucí vlastnosti připisované této skupině.“ (Allport, 2004, s. 39). Naopak diskriminace neboli rozlišování spočívá v rozdílném přístupu k jedné skupině než k druhé, nebo v upírání práv a příležitostí, jimiž disponují druzí. (Giddens, 1999, s. 231).

Ačkoliv předsudky můžou být původem diskriminace, nemusí tomu vždy tak být, a je proto nutné tyto pojmy rozlišovat.

Zaujatost Lessingová zachycuje ve svém románu především ve vztahu běloch – černochoch. „Když domorodci kradou, vraždí nebo znásilňují, jen tím potvrzují představy bělochů,“ (Lessing, 2006, s. 11) což je příkladem předsudků, které se objevují napříč dílem.

Je známo, že postoje a názory, které působí na jedince již od útlého dětství, ho také ovlivňují v dospělém životě. Podle Giddense běloši trpí v dospělosti mnohdy pocity tísně a úzkosti, jsou-li v kontaktu s černochochy nebo „barevnými“. Tyto pocity převládají i přesto, že se nedopouštějí žádné diskriminace. Naproti

tomu Afričané nebo Afroameričané už jako děti získávají pocit méněcennosti, kterého se v průběhu života velmi těžko zbavují. (Giddens, 1999, s. 235)

„Samozřejmě se jich bála (pozn. domorodců). Každá žena v Jižní Africe je k tomu vychována. Když byla malá, nesměla chodit sama ven, a když se ptala proč, řekli jí (..), že domorodci jsou zlí a mohli by jí něco udělat“ (Lessing, 2006, s. 63).

Symbolismus bílé a černé barvy je znám již od nepaměti. Bílá je chápána jako znak čistoty a nevinnosti, černá naopak jako symbol zla. Podle Giddense byl symbolický význam černé barvy ještě před tím, než se běloši začali setkávat s černochoy, následující: „silně znečištěný, potřísněný, špinavý... obdařený temnými či vražednými záměry, zhoubný; týkající se smrti, vražedný; ponurý, nešťastný, katastrofický... vyjadřující úpadek, provinění, trest“ (Giddens, 1999, s. 239).

Evropané ovlivnění výše uvedenou černobílou symbolikou tedy pohlíželi na Afričany s pohrdáním a strachem jako na naprosto odlišné lidi. (Giddens, 1999, s. 239).

3.2 Vývoj v Jižní Africe

Připomeňme si v této souvislosti relevantní historická fakta. Prvními kolonizátory přijíždějícími z Evropy na jih Afriky byli Holanďané. Později se k moci dostali Angličané, kteří skoncovali s otroctvím. Ke zrušení otroctví došlo ve 30. letech 19. století. Výsledkem tohoto kroku bylo zavedení daňové povinnosti pro Afričany. Byli tak nuceni hledat si práci u Evropanů a často šlo o práci mimo domov. To se dá považovat za počátek migrace pracovních sil, základ pozdějšího vývoje tamní ekonomiky. Afričané bydleli na místech značně vzdálených od Evropanů. Postupně se tak vytvářela propast mezi původními obyvateli a bělochy, která později přerostla v systém segregace. Po druhé světové válce došlo k uzákonění apartheidu (oddělení ras), za který byla země mezinárodně odsuzována a sankciována. (Giddens, 1999, s. 241–242). Český historik a afrikanista Otakar Hulec uvádí rok 1953 jako rok, kdy vstoupil v platnost „zákon o oddělení společných zařízení“ (*Separate Amenities Act*), který měl zajistit, aby byl kontakt mezi různými rasovými skupinami na

veřejnosti co nejmenší. Podle daného zákona vznikala veřejná místa „pouze pro bílé“ a „pouze pro barevné“ (Hulec, 1997, s. 206).

V 80. letech pod nátlakem dalších států byla situace v zemi zmírňována a v 90. letech se dočkala postupných reforem. Dnes jde o demokratický stát. (Giddens, 1999, s. 242).

4 FRUSTRACE A NENÁVIST

4.1 Frustrace

Ve *Slovníku cizích slov* uvádí Lumír Klimeš následující definici frustrace: „stav porušené psychické a citové rovnováhy člověka vznikající tím, že uspokojení jeho potřeb je mařeno nebo znemožňováno; blokáda na cestě k cíli“ (Klimeš, 1983, s. 193).

Allport na téma frustrace připomíná zjištění amerického psychologa Gardnara E. Lindzeyho. Provedená studie dospěla k těmto poznatkům: lidé se silnými předsudky jsou náchylnější propadnout frustraci, mohou být od narození i přecitlivělí nebo mít silnou potřebu společenského uznání, která stojí jak za jejich frustrací, tak za silnými předsudky (Allport, 2004, s. 368).

Jde o velmi zajímavé poznatky přínosné pro naši práci, neboť je zjevné, že hlavní postava Mary Turnerová, trpěla silnými předsudky vůči domorodým obyvatelům a stejně tak měla zpočátku potřebu společenského uznání. Z čehož také vyplývá, že šlo o silně frustrovanou ženu.

Obvyklou reakcí na frustraci je snaha zdolat danou překážku, která se postavila do cesty.

4.2 Nenávist

Allport (2004, s. 382) uvádí, mimo jiné, i Aristotelovo vysvětlení rozdílu mezi hněvem a nenávistí: hněv je obvykle namířen pouze proti jednotlivci, kdežto nenávist může být pocítována vůči celé kategorii lidí. Dalším pozorováním bylo zjištěno, že člověk, který dá svému hněvu průchod, později svého jednání lituje, kdežto nenávist má hlubší kořeny a po jejím projevu se výčitky svědomí objevují zřídka.

Tento rozdíl můžeme vidět například v sedmé kapitole, kdy byla Mary Turnerová okolnostmi donucena převzít manželovu práci na farmě a musela se tak postavit domorodcům a dohlížet na ně při práci. Ve chvíli, kdy si všimla, že jeden z dělníků přestal pracovat a dovolil si „nic nedělat“ (ačkoliv potřeboval přestávku, aby se napil), v ní začal narůstat hněv vůči jeho opovázlivosti nejen nepracovat, ale také na ni, bílou ženu, mluvit anglicky. Situace vyústila v naprostou ztrátu kontroly nad sama sebou a švihnutím biče přes tvář

domorodce. To, co Mary posléze cítila, se nedá označit za lítost vůči domorodci. Nelitovala jeho, nesoucíla s jeho bolestí. Měla výčitky svědomí kvůli sobě a kvůli svému manželovi Dickovi, neboť fyzické útoky na domorodce byly zakázané a nevěděla, co bude následovat. A právě strach z neznámého ji zlomil a později také změnil její chování právě vůči tomuto domorodci.

Pro účely této práce budeme dále podrobněji rozebírat nenávist, která je nedílnou součástí díla *Tráva zpívá*. Mary Turnerová cítí silnou nenávist nejen vůči domorodcům, ale často i vůči místu, kde žije, a vůči svému manželovi Dickovi.

Nenávist se podle Allporta (2004, s. 382–383) skládá z nepřátelského pocitu a obviňujícího způsobu myšlení, který tak vytváří v duševním a emočním životě jedince perzistentní strukturu. Nenávist je tedy ve své podstatě extrapunitivní – jedinec je přesvědčen o chybě druhého nebo na něj vinu přenáší.

Allport dále odkazuje na psychologa a sociologa německého původu, Ericha Fromma, podle kterého je velmi důležité rozdělení nenávisti na dva druhy, a to na nenávist „racionální“ a nenávist „povahově podmíněnou“ (Allport, 2004, s. 383). Racionální nenávist se objevuje při porušení základních lidských přirozených práv člověka. Je podmíněna biologicky a jedinec tedy přirozeně nenávidí vše, co ho ohrožuje na jeho svobodě, životě a hodnotách. V případě, že má vyvinuté sociální citění, soustřeďuje svoji nenávist i na vše, co ohrožuje svobodu, život a hodnoty jiných lidí. Povahově podmíněná nenávist „může být výsledkem dlouhé řady hořkých životních zklamání“ a člověk je tedy podle Fromma „vždy připraven nenávidět“ (Allport, 2004, s. 383–384).

Důsledkem opakovaných frustrací, které se spojily ve „volně pohyblivou nenávist“, má člověk neurčitý pocit něčeho špatného, který potřebuje někam nasměrovat. „Skutečné kořeny nenávisti pro něj mohou být záhadou, ale vymyslí si nějakou vhodnou oběť a nějaký dobrý důvod“ (Allport 2004, s. 384).

S nenávistí souvisí i tzv. projekce neboli „přenášení obsahů nitra navenek“ (Klimeš, 1983, s. 562). Allport projekci detailněji definuje jako „sklon připisovat neprávem jiným lidem motivace či povahové stránky, které jsou ve skutečnosti naše vlastní nebo které nějakým způsobem naše vlastní motivace či povahové stránky vysvětlují a ospravedlňují“ (Allport, 2004, s. 400).

Podle Allporta (2004, s. 402) jedinec, který trpí „komplexem špatného zacházení“, nemá správný pohled na určitou situaci; neví, kolik viny na ní nese sám. A jelikož se odmítá podívat na vlastní nedostatky, hledá špatnost vně. Což je opět viditelné například v přístupu Mary Turnerové k jejím sluhům.

5 SEXUALITA

S ohledem na záměr práce se soustředíme na sexualitu mezirasovou, konkrétně na vztah bílá žena – černý domorodec. Ačkoliv v díle *Tráva zpívá* není přímý důkaz o sexuálním (fyzickém) vztahu mezi Mary Turnerovou a jejím domorodým sluhou Mojžíšem, je více než zřejmé, že jejich důvěrný a intimní vztah jednoznačně překročil místní tabu.

Jak již bylo zmíněno v kapitole *Trává zpívá*, Mary Turnerová měla s Mojžíšem naprosto odlišný vztah než s jakýmkoliv jiným mužem v jejím životě. Z toho důvodu je velmi zajímavé sledovat její vnitřní vývoj, její přístup k Mojžíšovi a k manželu Dickovi.

Následující úryvky z textů G. W. Allporta pomohou porozumět Maryinu jednání, neboť sexualita může ovlivňovat sociální vztahy stejně tak jako hněv nebo jiné faktory.

Neméně důležité je také postavení domorodých obyvatel ve společnosti a to, jak je bílá rasa vnímala. Podle Allporta (2004, s. 393) se „lidé tmavé barvy pleti“ v různých společnostech mohou stát terčem sexuálních komplexů, neboť vypadají „temně, záhadně, odlišně – a zároveň vřele, lidsky, možná i dosažitelně“.

Záhadnost, tajuplnost a zakázané ovoce mohou být ve společnosti obecně považovány za sexuálně přitažlivé. V případě, že je život jedince nesnesitelně všední a monotónní, se jedinec může stát touto zakázanou, pokoutní myšlenkou i posedlý. (Allport, 2004, s. 393)

Na Allportovu příkladu bílé ženy zaujaté „zakázaným“ mužem uvidíme, že si žena často ani nepřizná, že by ji mužova barva kůže a nižší společenské postavení mohlo přitahovat. Své pocity ale může „promítnout“ na zakázaný objekt a představovat si, že chtíč existuje na jeho straně – tedy že muž má sexuální záměry s ní. Tím pádem žena vnímá ono pokušení jako případnou vnější hrozbu, doprovázenou pocitem úzkosti, strachu a nepřátelství vůči celé černé rase, nikoli pouze vůči jedinci (Allport, 2004, s. 394).

Podíváme-li se do textu Doris Lessingové, najdeme pasáže, které můžou potvrdit výše zmíněný příklad s jediným rozdílem, že Mary Turnerová si byla

vědomá svého strachu vůči domorodému sluhovi, kterým však byla zároveň okouzlena.

„Vždycky, někde vzadu v mysli, byl onen okamžik strachu, který pocítila, když ho uhodila a myslela si, že se na ni vrhne. Byla v jeho přítomnosti nesvá. (...) Sedávala tiše a pozorovala ho, jak pracuje. Silné mohutné tělo ji fascinovalo. (...) Svaly se mu napínaly a vydouvaly pod tenkou látkou rukávů. (...) Z domu někdy zahlédla, jak se nad ní (pozn. nad plechovkou vody) sklání, oplachuje se, od pasu nahoru nahý. (...) Drhl si mýdlem silný krk a bílá pěna se ostře odrážela od jeho černé kůže.“ (Lessing, 2006, s. 150-151)

Důležité je také znát zdejší situaci, abychom si byli vědomi nejen obecných tabu a zvyklostí, které Mary Turnerová s Mojžíšem překročili, ale také zákonné předpisy. Historické kontextualizaci napomáhá již zmíněná publikace *Dějiny jižní Afriky* Otakara Hulece, který se ve svém díle, mimo jiné, zabývá i místními zákony. Přínosnou pro nás může být jeho zmínka o „zákoně o nemorálnosti“ (r. 1927), který zakazoval bílým ženám stýkat se s jinými než bílými muži. Později vyšel i dodatek k zákonu, který platil pro všechny bez rozdílu. Oba zmíněné zákonné předpisy měly ochránit „čistotu rasy“ (Hulec, 1997, s. 201).

6 DILEMATA

Nositel Nobelovy ceny za ekonomii z roku 1974, švédský ekonom Gunnar Myrdal, publikoval v roce 1944 svoji studii *Americké dilema: Černošský problém a moderní demokracie* (*An American dilemma: The Negro Problem and the Modern Democracy*), týkající se vztahů mezi bělochy a Afroameričany v Americe. Dílo mělo velký vliv na tehdejší situaci v Americe, a jak je uvedeno v periodiku *The Journal of Blacks in Higher Education*, Myrdal ve svém pojednání prohlásil, že „černošský problém v Americe byl ve skutečnosti problémem bílých“ (JBHE 2001, č. 31, s. 28). Přestože je jeho dílo zaměřeno na americkou společnost, definice dilematu, kterou uvádí ve své publikaci i Allport, je pro tuto práci a zvláště pro její praktickou část, stejně relevantní jako níže uvedená slovníková definice. Dilema tedy podle Myrdala můžeme chápat „jako konflikt mezi hodnotami hájenými v obecné rovině, kde jedinec myslí, mluví a jedná pod vlivem ušlechtilých národních a křesťanských přikázání, a hodnotami ve specifických rovinách života jedince a skupin, kde jeho názor ovládají osobní a lokální zájmy, ekonomická, společenská a sexuální žárlivost, ohledy na prestiž v komunitě a na přizpůsobivost, skupinové předsudky vůči určitým lidem nebo typu lidí a všechny možné potřeby, hnutí mysli a zvyky“ (Allport 2004, s. 350).

Lumír Klimeš ve *Slovníku cizích slov* definuje dilema jako „nutnou (někdy obtížnou) volbu mezi dvěma vzájemně se vylučujícími možnostmi“ (Klimeš 1983, s. 112). Odborník na sociální politiku a sociální práci Libor Musil ale v díle *Ráda bych Vám pomohla, ale* poukazuje na fakt, že volba nemusí být nutná. Lidé se jí mohou dlouhou dobu vyhýbat nebo dokonce zcela vyhnout (více viz Musil 2004, s. 36).

Musil dále vyděluje dva druhy dilemat. A to dilemata „zjevná“ a „latentní“. „Zjevná dilemata“ odpovídají definici podle Klimeše – tedy naléhavé volby s okolnostmi, které nutí člověka se bezprostředně rozhodnout mezi dvěma neslučitelnými možnostmi. „Latentní dilema“ je dilema oddalované, avšak v mysli člověka stále čekající na spouštějící faktor, který z něj může opět udělat dilema naléhavé (Musil 2004, s. 38–39)

V knize *Tráva zpívá* je nejedna postava konfrontována s nějakým dilematem. Nejde o volby přímé, jako je tomu například v knize *Sofiina volba* amerického prozaika Williama Styrona, ale jde spíše o volby a boje vnitřní, neboť každému i tomu sebemenšímu kroku v životě předchází rozhodování. Každý z nás se denně potýká s určitými dilematy. Některé jsou natolik běžné, že je ani nepostřehneme, některé jsou naopak velmi složitými volbami. Existuje dětská hra *Co bys raději?* dávající na výběr ze dvou absurdních možností, které mají dotazovanému rozhodování ztřípčit a ztížit, přičemž se už i dítě, v té pro něj nejhorší představitelné volbě, snaží najít určité pozitivum a vlastní výhodu. Stejným principem se v podstatě řídí také postavy z díla Doris Lessingové.

7 DILEMATA TONYHO MARTSONA

Tony Martson je reprezentant mladých ambiciózních Angličanů, kteří přijížděli do Jižní Rhodesie s úmyslem rychlého zbohatnutí prostřednictvím farmaření a pěstování tabáku. Jak píše Doris Lessingová (2006, s. 20), většinou šlo o bývalé žáky soukromých škol. Zpočátku byli hrdí a odtažití, ale zároveň velmi přizpůsobiví. Pozorně se učili způsobům v jiné zemi. Většinou byli vychováni v nejasných názorech na rovnost lidí. Nejdříve byli v šoku, jak se zachází s domorodci. Toto jednání je pobuřovalo a nesouhlasili s přístupem starousedlíků k domorodcům. Chystali se s nimi jednat jako s lidmi, nikoliv jako se zvířaty. Ale „nemohli se postavit společnosti, ke které se chtěli připojit“ (Lessing 2006, s. 20). Čímž nejen Tony Martson, ale všichni nově příchozí byli postaveni před první velké dilema spojené s tímto krajem.

„Přijměte naše názory, nebo vypadněte. Nechceme vás.“ (Lessing 2006, s. 20). Říkali starousedlíci mladým mužům, kteří, pokud zde chtěli zůstat, ve skutečnosti neměli na výběr. Jejich odchod z rodné Anglie je stál mnohdy celé úspory, mimo to jejich jméno a společenské postavení by také utrpělo, kdyby se hned vrátili domů. Museli se tedy názorům většiny podřídit, i když s nimi nesouhlasili.

Jejich názor zde, bohužel, neměl žádnou váhu.

„Koneckonců, co znamenaly něčí názory? Abstraktní názory na slušnost a dobrou vůli, to bylo vše: pouze abstraktní názory.“ (Lessing 2006, s. 20).

Zdejší komunita, stejně tak jako jakákoliv jiná semknutá společnost, nerada přijímala nové myšlenkové směry a názory. Změna v takovéto společnosti nepřišla (a nemohla de facto přijít) z vlastní iniciativy, neboť se bránila neznámému a preferovala léty osvědčené zkušenosti. Změna mohla tedy přijít pouze z vnějšku. Pokud však každého nového „člena“ komunity donutili k přijetí komunitních názorů, aby „zapadli do tvrdé, vyprahlé, sluncem vysušené země, do níž přišli“ a „osvojily si nové způsoby, které se hodily k jejich zesíleným opáleným pažím a zpevněným tělům“ (Lessing, 2006, s. 20), přerod nemohl nastat a individualita jedince byla nadále potlačována.

Neustálé připomínání budoucnosti – „až budete v této zemi déle“ – podlamovalo osobnost mladých mužů a dávalo jim pocit nezralosti a neschopnosti nést v této zemi jakoukoliv odpovědnost.

Zůstaneme-li v mezích první kapitoly a zaměříme-li se na výslech Tonyho Martsona, uvidíme jeho vnitřní boj a bezradnost, se kterou se potýká.

Tony žil několik týdnů na farmě u manželů Turnerových. Zaučoval se u Dicka, aby mohl převzít farmu po dobu jejich nepřítomnosti, jelikož manželé měli odjet na rekreaci, k čemuž se dostaneme později. Důležité ale je, že Tony věděl o zvláštním vztahu, který panoval mezi Mary a Mojžíšem. Stejně tak si byl vědom toho, jak těžce Turner pracoval a jak vnímal pomatenost své ženy. Proto při vyšetřování vraždy Mary Turnerové a při výslechu cítil silné nepraví. Neboť jak seržant, tak Charlie Slatter (majetný místní farmář, soused Turnerových), ignorovali skutečnost, která byla nedílnou součástí vraždy.

Tony „by rád vychrlil pravdu jedním ohromujícím, nevyvratitelným výrokem“, jelikož to podstatné podle něj „bylo v pochopení pozadí, okolností, charakterů Dicka a Mary, způsobu jejich života.“ (Lessing 2006, s. 24–25), ale nemohl. Nevěděl, jak je přimět ke spravedlnosti. Při pokusu o odpor byl pouhým pohledem varován, aby přestal.

„Oba muži ho přejeli upřeným, vážným, hněvivým pohledem. A varování bylo nepochybné! Bylo to varování, které patří zelenáči, jenž se sám ničí tím, že říká příliš mnoho.“ (Lessing 2006, s. 26).

Nicméně vzápětí pochopil, že nešlo o lhostejnost k vraždě, nýbrž jakousi nutnost naučit se ignorovat fakta, protože „žít s barevnou přehradou, se vším, co k tomu patří, znamená přivřít oči před mnohým, jestli člověk chce, aby ho společnost přijala za svého člena“ (Lessing 2006, s. 28).

S tímto prozřením se Tony ocitá v bezvýchodné situaci. Na jedné straně si velmi přeje, aby ho společnost přijala, aby byl součástí komunity, ale na straně druhé, se mu zdejší názory příčí a nesouhlasí s nimi. Jednáním podle svého přesvědčení, co je a co není správné, by se situace pro Mojžíše nijak nezměnila a za vraždu, kterou spáchal, bude v každém případě popraven. Tony neví, jestli má bojovat jen kvůli zásadám a jestli ano tak jakým. Byl by to boj jedince proti celé společnosti.

Neschopnost rozhodnout se, složitost celé situace a uvědomění si svých reálných možností Tonyho nakonec přiměla nejen k odchodu z farmy ale z celého kraje.

8 DILEMATA MARY TURNEROVÉ

Mary Turnerová, bílá Jihoafričanka, pocházející z ne velmi šťastné rodiny.

Jak již bylo dříve řečeno, právě dětství mělo na Mary silný vliv, které se postupně projevovalo v jejím dospělém životě. Nejdříve je nutné se seznámit s manželstvím jejích rodičů, neboť Maryin vztah k mužům se začal formovat už v rodinném prostředí.

Matka byla provdaná za neúspěšného muže, který rád pil. V domácnosti tak chyběly peníze a manželé měli kromě Mary ještě dvě další děti. Maryina matka ráda na veřejnosti hlasitě naříkala a otevřeně dávala najevo své pohrdání k vlastnímu muži.

"Jeho žena s ním jednala s chladnou lhostejností. Svůj pohrdavý výsměch schovávala pro chvíle, kdy přišli na návštěvu její přátelé. Bylo to, jako kdyby nechtěla dopřát svému muži uspokojení, že o něho vůbec dbá nebo že k němu něco cítí, třeba pohrdání nebo hněv. Chovala se, jako kdyby pro ni neexistoval." (Lessing 2006, s. 35)

Manžele na krátkou dobu sblížila pouze smrt dvou z jejich celkem tří dětí. Mary díky nástupu na internátní školu přetrhala s rodiči jakýkoliv kontakt a cítila se být konečně šťastná. Smrt matky k tomu později pouze přispěla.

„Tím, že přetrhla svazek s otcem, jako by se nějak mstila za utrpení své matky. Nikdy ji nenapadlo, že třeba její otec také trpěl. „Čím by trpěl?“ byla by odsekla, kdyby s tím někdo přišel. „Je to muž, ne? Může si dělat, co chce.““ (Lessing 2006, s. 37).

Mary měla nepochybně matčiny rysy a jak je vidět, už ve svých 16 letech odmítala respektovat muže jako rovnocenné osobnosti, které taktéž mají city a pocity. Je možné, že se v africké patriarchální společnosti jakožto žena cítila být méněcenná, její slovo nemělo stejnou váhu jako slovo muže a měla omezené možnosti. Tento přístup pravděpodobně pramenil ze vzpomínek na život její matky, coby ženského vzoru vyrůstající dívky. Šlo ale pouze o její domněnku, kterou lze jednoduše vyvrátit, neboť Mary měla stabilní práci, byla velmi společenská a oblíbená, užívala si městský život a především život svobodné, mladé, pohledné (bílé) Jihoafričanky, s čímž souvisela i náležitá

pozornost mužů, se kterými trávila hodně svého volného času. Je ale nutné dodat, že vždy pouze na přátelské úrovni.

Ve třiceti letech se stále oblékala jako v šestnácti a pro muže byla pouze děvče, které „berou s sebou“. Ač o muže nejevila zájem, její život na nich byl zcela závislý, ale „pomyšlení na intimnosti, scény a styky ji nijak nelákalo, dokonce spíš odpuzovalo“ (Lessing 2006, s. 39). Její přístup k partnerství, manželství a k rodině byl velmi silně spjatý právě s minulostí a s prožitým dětstvím. Jak píše Lessingová, „když si Mary vybavila „domov“, vzpomněla si na dřevěnou krabici otřásanou projíždějícími vlaky; když si řekla manželství, vybavil se jí podnapilý otec s červenýma očima, jak se vrací domů; když si vzpomněla na děti, viděla matčin obličej na pohřbu dětí – obličej stažený bolestí, ale vyschlý a tvrdý jako skála, Mary měla ráda děti druhých, ale hrozila se myšlenky, že by měla vlastní. Při svatbách propadala sentimentálnímu pocitu, ale měla hlubokou nechuť k sexu; doma bylo málo soukromí a na určité věci raději nevzpomínala; dala si záležet, aby na ně dávno zapomněla“ (Lessing, 2006, s. 41).

8.1 Sňatek

Zde začíná první velké Maryino dilema – sňatek. Mary byla odolná vůči podnětům svých přátel ohledně jejího přístupu k životu. Proto způsob, jakým se dozvěděla, co si skutečně myslí, byl pro ni o to více zraňující, neboť přišel velmi nečekaně. Mary zaslechla úryvek rozhovoru ohledně jejího věku, vzhledu a neschopnosti se provdat. Její reakce byla následující: „Byla omráčená a uražená, (...) byla tak naivní, nikdy si neuvědomovala sebe ve vztahu k druhým“ (Lessing, 2006, s. 43). Mary podezírala své přátele, převracela realitu a slova, která byla vyslovena. Sňatek pro ni znamenal začátek všeho výše zmíněného. Nepřála si nic více, než aby neměla život jako její matka. Měla se vdát a skončit jako ona? Nebo zůstat sama a zestárnout neprovdaná? Uražená a zrazená, pod tlakem společnosti, aby „nebyla horší než jiní“, se rozhodla, že si vezme „prvního koho potká“. Snad aby okolí dokázala, že provdat se není vůbec nic těžkého. Změnila styl oblékání, účesu a ve společnosti mužů už ji nebylo tak, jako předtím. „Jadérko pohrdání, které pro ně měla a jehož si nebyla vědoma a které ji chránilo před sexem tak spolehlivě, jako by byla naprosto ošklivá, se rozplynulo a Mary ztratila svou jistotu“ (Lessing 2006, s. 44).

Mary se do několika měsíců provdala za Richarda Turnera, kterého poznala v kině. Byl to „první muž, který se k ní choval, jako by byla nádherná a jedinečná. Strašně to potřebovala. Potřebovala to, aby v sobě mohla obnovit ten pocit nadřazenosti vůči mužům, což byla podstata toho, z čeho celá léta žila“ (Lessing, 2006, s. 46 – 47). Sňatek to byl nerozvážný, rychlý a rozhodně nebyl z lásky. Zajímavé je, že ač od samého začátku si Mary o Dickovi myslela, že „ten člověk je k ničemu, je to neúspěšné a směšné stvoření, které nikdo nechce“ (Lessing, 2006, s. 51), tak se za něho provdala a odstěhovali se na venkov, který tolik neměla ráda. Zde je opět vidět silná potřeba zadostiučinění vůči společnosti, která jde ruku v ruce s Maryinou tvrdohlavostí. Sňatek mohl být od začátku stejně tak motivován nepřímou snahou o ovládnutí mužů a jejich pokoření. Tak, jak to vídala ve vztahu svých rodičů.

8.2 Život na farmě

Jednoznačně největším problémem, ke kterému na farmě opakovaně docházelo, bylo Maryino (ne)vycházení s domorodci. Byla vychována v přesvědčení, že jde o nebezpečné lidi, kteří lžou a kradou. Ve chvíli, kdy se na farmě seznámila se sluhou Samsonem, byl její dřívější postoj v rozporu s tím, co viděla. Neboť Dick měl se Samsonem skoro až přátelský vztah. Jakmile se ale naučila „kuchyňskou kaferštinu“ (pozn. tamní podoba búrské nizozemštiny dostačující pouze pro orientaci v kuchyni a domácnosti (Veselý, 2015)), začalo neustálé dohadování se se sluhy.

Mary byla spravedlivá, tvrdá, neústupná a nikdy nebyla s prací sluhy plně spokojena. Dick jí domlouval, aby slevila ze svých požadavků, jinak ji „černoši budou vyvádět z míry“ a „bude s ní konec“ (Lessing, 2006, s. 74), ale tuto volbu Mary rozhodla velmi rychle a za žádných okolností nebyla s to změnit svůj přístup k domorodcům, ustoupit jim a nechat je pomyslně „vyhrát“.

Mary byla vůči domorodcům plná nenávisti a nejednou je osočovala neprávem. V textu se často můžeme setkat s rasistickými, násilnickými tvrzeními a přirovnáními – např. „čistila a leštila stoly a židle a talíře, jako kdyby seškrabávala kůži z černé tváře“ nebo „měla chuť vzít talíř a hodit mu ho do obličeje, aby dostal nějaký lidský výraz“, nebo v případě, kdy byla poprvé přes den na poli se svým manželem, se nemohla zbavit myšlenky, že se sluha

dotýká jejich věcí, zatímco je v domě sám a až po návratu zjistila, že věci byly nedotčené, domorodce stejně podezřívala a označila za „mazanou svini“ (Lessing, 2006, s. 74–75–76).

Přestěhování se z města na venkov s sebou přineslo i otázku, čím zaplnit dlouhé, horké dny v buši. Mary, dříve zvyklá na rušnou kancelářskou práci, kolektiv lidí, sportem vyplněná odpoledne a večery strávené opět ve společnosti, po několika měsících od svatby nevěděla, co s volným časem. Zpočátku plná energie utratila veškeré své úspory na zkrášlování a vylepšování domácnosti. Čímž se dostala až k otázce, zda by mohli pořídit stropy, neboť v domě bez stropů, pouze s plechovou střechou, bylo horko k zalknutí. Svého prvotního rozhodnutí – investovat do zkrášlení domu – velmi rychle litovala. Dickovo farmaření nevynášelo, stropy si nemohli dovolit, a proto tiše trpěla uvězněná v rozpáleném domě. Tyto složité podmínky později přispěly k Maryině ztrátě mysli a pomatení.

8.3 Problémy v manželství

Mary od začátku vinila Dicka za způsob nuzného života, jaký vedli a do kterého se provdala. Chudoba pouze posilovala její hněv a odpor vůči manželovi. Jelikož byl Dick jejím manželem, byla nucena své negativní pocity potlačit. Plně se soustředila na domorodce, na nichž svůj vztek a agresi neustále ventilovala.

Dick si zvykl Mary oslovovat „šéfe“, přičemž tato nezvyklá „zatrpklá poznámka říkala víc o jejich manželství, než si Mary dovolila pomyslet“ (Lessing, 2006, s. 100). Maryino nezvyklé oslovení jako „šéfa“ do určité míry vypovídá o netradičním rozdělení rolí v rodině Turnerových. Muži jsou obvykle vyobrazováni jako samostatní, silní, maskulinní ochránci slabšího pohlaví. Tyto vlastnosti však Mary u svého manžela postrádala. Jeho slabost a bezcílnost ji odrazovala. Mary Dicka nikdy nevnímala jako muže natož jako svého manžela. Je rovněž pravděpodobné, že potřebovala „muže silnějšího, než byla sama“ (Lessing, 2006, s. 135). Díky svému temperamentu, odolnosti a síle měla Mary v domácnosti přirozenou nadvládu. Zajímavé je, že by Mary postačovalo, kdyby Dick tuto nadvládu převzal, a jeden ze základních nezdarů a problémů jejich vztahu by tím byl vyřešen – Maryina nenávist k sobě samé a k Dickovi by zmizela. Je možné, že potřeba silné mužské role v jejím životě taktéž pramenila

z dětství, kdy se potýkala s absencí rozhodného, jistého a důsledného otce.

V případech, kdy Mary snila o lepší budoucnosti, představovala si ji jen pro sebe, neboť Dick do jejího nového či jiného života nezapadal a nebyl jeho součástí. Jak výstižně píše Lessingová (2006) na straně 131, „jejich (Maryiny a Dickovy) potřeby byly nesmiřitelně různé“.

8.4 Jak pomoci Dickovi, aby farmaření bylo prosperující?

Maryino stanovisko k Dickovi „bylo od základu pohrdavé, ale jenom jako k muži; jako muži mu nevěnovala pozornost, naprosto ho přehlížela. Jako farmáře ho respektovala. Věřila, že prochází nutným obdobím boje, nežli dosáhne mírné hojnosti, jíž se těšila většina farmářů. Pokud šlo o jeho práci, cítila k němu obdiv, dokonce náklonnost.“ (Lessing, 2006, s. 93).

Mary měla snahu pomoci Dickovi a zlepšit tak jejich finanční situaci. Vzniklá dilemata spočívala v nevědomosti (a neschopnosti), jak komunikovat se svým mužem, jak ho přesvědčit o pravdě a skutečnosti, neboť Dick byl, co se farmaření týče, velmi neoblomný, trval na svém, přehlížel fakta a komentáře své ženy bral pouze jako kritiku. Dickovy pokusy o zbohatnutí měly vždy stejný průběh. Fáze prvotní fascinace a přesvědčení, doprovázená vysokou investicí a nevyvratitelnými výpočty o výnosu, byla následována fází neustálého zkoušení a čekání na den, kdy se situace obrátí alepší. Skutečností ovšem bylo, že se situace nikdy nezlepšila a místo slibovaného zisku přivedla manžele do ještě svízelnější finanční situace a většího zadlužení.

Příkladem může být Dickovo pohroužení se do včelařství, chovu prasat, krocanů, králíků nebo zavedení prodejny pro kafry.

Nejen tyto neúspěchy změnil Maryino chování, celkový výzor a myšlení.

„Ženy, které si vezmou muže, jako je Dick, přijdou dříve či později na to, že mohou dělat dvě věci: mohou se dohnat k šílenství, rozdrásat se v bouřích marného vzteku a vzpoury; nebo se mohou držet zpátky a zahořknout. Mary, v jejíchž vzpomínkách se stále častěji objevovala matka jako starší sardonický dvojník kráčeující po jejím boku, se vydala směrem, jež určila její výchova. Zlobit se na Dicka jí připadalo jako ztratit svou hrdost; její dříve příjemná, ale nevýrazná tvář dostávala trpitelné rysy.“ (Lessing, 2006, s. 98)

8.5 Zůstat na farmě nebo se vrátit ke starému způsobu života?

Ačkoliv si Mary velmi přála odejít z farmy a vrátit se zpátky do města, znala Dickův názor na tento způsob života a postoj k němu. Otázkou je, co Mary drželo a nutilo zůstat na farmě a trpět. Turnerovi neměli šťastné manželství a ani děti. Manželství a farmu Mary neopustila, neboť návrat do města by přirozeně znamenal setkání se starými přáteli. Mary, žena velmi hrdá a zakládající si na úsudku jiných, nebyla dostatečně silná a připravená, aby se s nimi znovu setkala. Posuzovali a hodnotili by ji, čehož se obávala, neboť na popud svých přátel se před lety zatvrdila a bezmyšlenkovitě se vdala.

„Nic jí nebrání, aby utekla a vrátila se do svého života; tady ji zarazila myšlenka na bývalé přátele: co by řekli, že takhle rozbila manželství? Konvenčnost její morálky, která neměla nic společného s jejím skutečným životem, byla vyvolána myšlenkou na ony přátele a na to, jak posuzovali jiné.“ (Lessing, 2006, s. 105)

Mary nicméně nebyla schopná vzdorovat svým bývalým přátelům. Cítila se být na farmě uvězněná, v roli, do které nepatřila. Na druhé straně se však nedokázala vymanit z předsudků a myšlenek, které si vůči svým bývalým přátelům vytvořila. A tak následovaly týdny přemýšlení o útěku před životem, který vedla, přemýšlení o opuštění manžela a následcích tohoto činu. Postupně se utvrzovala v představě, že „stačí jen sednout na vlak a vrátit se do města k tomu nádhernému klidnému životu“ (Lessing, 2006, s. 106), ale přitom si stále nepřipouštěla, že došlo ke změně nejen v jejím nitru.

Nalezení inzerátu o volném pracovním místě ve firmě, kde dříve pracovala, dodalo Mary odvalu a stalo se jakýmsi spouštěčem událostí. Hned druhý den si sbalila věci a manželovi nechala pouhý vzkaz o svém odchodu.

Maryina srážka s realitou a procitnutí byly opět velmi kruté. Neboť teprve ve městě, při pohledu na jiné ženy, si uvědomila, jaký dopad na ni měl život na farmě. Její reakcí byl zlý a pomstychtivý vztek. Zoufalost, volání o pomoc trpící a nepochopené ženy.

„Ruce zvrásněné a sežehlé sluncem, (...), boty plné červeného prachu, (...), zeptal se ji, jestli nebyla nemocná, (...), měla zmačkané bavlněné šaty, které už dávno vyšly z módy, (...), účes ne zrovna elegantní, “ (Lessing, 2006, s. 108–109).

„Co si všichni myslí? Že může projít vším tím utrpením a zklamáním a zůstat nezměněná?“ (Lessing, 2006, s. 109).

Rezignovaně, vyčerpaně a ponížene se vrátila zpět na farmu. Maryin návrat popisuje Lessingová jako „začátek jejího vnitřního rozkladu“, který „začal touto otupělostí, jako kdyby už nemohla cítit ani bojovat“ (Lessing, 2006, s. 110).

8.6 Překonání odporu k domorodcům

Když Dick onemocněl malárií, Mary byla nucena zastoupit jeho práci na polích a dohlížet na domorodce. Jelikož se jí přičila pouhá myšlenka, „že bude stát sama tvář v tvář domorodým dělníkům“ (Lessing, 2006, s. 115), rozhodování nebylo jednoduché. Její přítomnost na poli byla ale žádoucí, a tak se vydala na to „nenáviděné místo, kam dosud nikdy nevstoupila“ (Lessing, 2006, s. 117).

Tato práce v Mary pouze podporovala její odpor, nechť a nenávisť vůči dělníkům, která byla zakořeněná hluboko v jejím nitru. Ač je nazývala „špinavými divochy“ (Lessing, 2006, s. 117), které nemohla vystát, ve skutečnosti se jí její nová nadřazená role líbila. Nejen, že poroučela desítkám domorodých dělníků, ale fakt, že poroučela také mužům, byl neméně důležitý. Pocit, že je schopna donutit je dělat to, co chce, byl pro ni příjemný a dodával jí novou sebedůvěru.

„Nenáviděla je všechny, až po nejmenší dítě. (...) Nenáviděla je, když mluvili mezi sebou v nářečích, jimž nerozuměla. (...) Nenáviděla jejich polonahá, svalnatá černá těla (...) Nenáviděla jejich zachmuřenost, jejich odvrácené oči, když s ní mluvili, jejich zahalenou drzost; a nejmíc ze všeho se silným fyzickým odporem nenáviděla těžký pach, který z nich stoupal, horký, nakyslý, zvířecí pach.“ (Lessing, 2006, s. 122)

8.7 Fascinace černým mužem

Mary se s Mojžíšem, ústřední postavou románu, poprvé setkala při dohlížení na práci domorodců v době manželovy nemoci. Viděla, že jeden z dělníků, zvaný Mojžíš, přestal pracovat a ani po třech minutách oddechu (přitom povolená přestávka byla pouze jedna minuta) se nevrátil do práce, což v ní probudilo hněv. Byla překvapená nejen domorodcovou opovázlivostí nepracovat, ale také drzostí, s níž anglicky požádal o vodu a gestem si ukázal do úst. Situace, která

dobromyslně pobavila ostatní dělníky, Mary ovšem rozzuřila a vyústila v bezmyšlenkovité zdvihnutí biče a švihnutí přes Mojžíšovu tvář.

„Zůstala jako socha, jen se chvěla; a když viděla, jak si dává ruku v omámení na tvář, podívala se dolů na bič, který držela jako omráčená, jako kdyby bič švihl z vlastního popudu, bez její vůle.“ (Lessing, 2006, s. 126).

Od té chvíle žila Mary v neustálém strachu. Nejen z důvodu, co udělala, ale také z možných následků, které mohly přijít. Bílý farmář nesměl své domorodce bít. V případě, že je uhodil, směli si stěžovat na policii.

„Dohánělo ji k zuřivosti, že tohle černé zvíře má právo si stěžovat na ni, na bílou ženu.“ (Lessing, 2006, s. 127).

Zvláštní je, že spolu se vztekem, Mary pociťovala i vítězství a uspokojení. Mojžíš se vrátil zpátky do práce a Mary cítila „hořkou radost, že ho vidí pokořeného“. (Lessing, 2006, s. 127). Což opět ukazuje na Maryinu potřebu být nadřazená a povýšená.

Po dvou letech se k Turnerovým dostal nový sluha a Mary v něm ihned poznala domorodce Mojžíše, kterého uhodila. Nejednala s ním tak, jak jednala s jinými sluhy. I přesto, že Mojžíš neprokazoval nejmenší známky toho, že by si incident pamatoval, cítila se Mary v jeho přítomnosti velmi nesvá. Pozorovala ho tiše při práci a byla fascinována jeho svalnatým tělem. Nepřipouštěla si ovšem, že by ji jakkoliv přitahoval. Aby získala zpátky svoji jistotu a pevné postavení, ventilovala své pocity strachu a rozrušení prostřednictvím vzteku, křiku a množstvím nesmyslných a velmi častých rozkazů, které Mojžíšovi dávala. Mohla to být právě Mojžíšova pomyslná převaha, kterou díky incidentu získal a které se Mary pomalu podvolovala. Neboť, jak bylo řečeno výše, Mary postrádala na svém manželovi mužské vlastnosti a stačilo by jí, pokud by se choval mužně a chopil se skutečné vlády ve svém domě i na plantáži.

Mary svoji slabost vůči Mojžíšovi vnímala a ve své mysli si vytvářela představy a situace, ve kterých by ho mohla pokořit. Vyústěním byla chvíle, kdy se Mojžíš rozhodl od Turnerových odejít. Mary místo svého obvyklého vzteku, který by měla na jakéhokoliv jiného sluhu, jenž se rozhodl odejít, se ale nezmohla na jediné slovo a naopak propukla v pláč.

„Stála vedle stolu, bezmocná a slabá, otočená k němu zády, a vzlykala. (...) „Nesmíš jít!“ A plakala dál a opakovala znovu a znovu: „Musíš zůstat! Musíš zůstat!““ (Lessing, 2006, s. 160).

Takovéto pokoření sama sebe a projevení emocí pro osobnost, jakou byla Mary, bylo velmi silné a dokonce až ostudné. Jejich vztah se ale změnil. Mojžíš své paní vyhověl a na farmě zůstal. Mary, aby se obrnila, začala znovu používat kousavý a vyčítavý tón, proti kterému se ale Mojžíš ohradil. Svoji rozhodností a opovázlivostí se mu opět podařilo Mary „porazit“ a rozbouřit v ní směr protichůdných pocitů. Mary byla k Mojžíšovi nepochybně přitahována, fascinovala ji jeho rozhodnost, ale zároveň ji jeho tón hlasu vyváděl z míry a přiváděl k vzteku. Jak píše Lessingová, Mary „nevěděla, co dělat s tímto osobním [a mohli bychom dodat „duálním] vztahem“ (Lessing, 2006, s. 162). Je však více než zřejmé, že se Mary cítila být vůči Mojžíšovi naprosto bezmocná.

„Vyvolával v ní silný a nevysvětlitelný strach, hlubokou nevolnost a dokonce – i když to nevěděla a spíš by byla zemřela, než by to přiznala – jakousi temnou přitažlivost. Jako by to, že se před ním rozplakala, byla její rezignace – rezignace její autority; a on ji odmítal vrátit.“ (Lessing, 2006, s. 163).

Mojžíšovi se povedlo Mary změnit. Jednala s ním, s domorodým černým sluhou, jako s lidskou bytostí. Jako s bílým mužem. Dokonce se přistihla, že s ním někdy mluvila téměř koketně. A Mojžíš o ni pečoval. Přinášel jí malé dárky, květiny nebo třeba jídlo, ačkoliv o něj nepožádala. Staral se, aby měla dostatek spánku. Nenechal ji vyjít do noční buše. Přikryl ji, když zaspala. Pomáhal jí s oblékáním a česáním. To vše jsou příklady překračování mezirasových tabu, kdy pro černého muže byla bílá žena „posvátná“. (Lessing, 2006, s. 160).

Zajímavý je v tomto ohledu pohled Tonyho Martsona. Jako jeden z mála totiž věděl o onom tajném, zakázaném vztahu mezi Mary a Mojžíšem a dokonce byl i jeho svědkem. Díky svému vzdělání a rozhledu byl z jedné strany polichocen pokrokovostí bílé vládnoucí třídy. Na druhé straně nebyl schopen uvěřit tomu, jak bílá žena, „jedna z chráněných“, lehce obchází bariéru barevné přehrady a Maryin a Mojžíšův vztah v něm vzbuzoval animální příměry a připadal mu jako „mít poměr se zvířetem“ (Lessing, 2006, s. 195–196).

Scéna, která následovala, Tonyho rozhořčení, jednání v afektu, křik, Maryina bezmocnost, Mojžíšův tlak na Mary, to vše vyústilo v okamžité vyhození Mojžíše z farmy a taktéž v jeho propuštění ze služeb manželů Turnerových.

Otázkou zůstává pravý motiv Maryiny vraždy. Sama autorka nechává tuto část na čtenáři a neuvádí přímý důvod Mojžíšova jednání. Čtenář se tak de facto vrací zpět na začátek knihy, do první kapitoly, kde rezonují slova Tonyho Martsona. Tony zdůrazňuje, jak je důležité vnímat „případ“, tedy Maryinu vraždu, ucelenou optikou nešťastného manželského soužití Turnerových. Neméně významné je usilovat o pochopení jejich tragického osudu.

9 DILEMATA DICKA TURNERA

Richard Turner, v knize přezívaný Dick, je neprosperující, smolný, bílý farmář. Farmařit začal bez jakéhokoliv počátečního kapitálu. Nezbyvalo mu tedy nic jiného než si v samém začátku vzít úvěr a zadlužit se tak u banky. Avšak ani po pěti letech každodenní těžké práce na poli se mu investice stále nevracela a jeho zadlužení se jen více prohlubovalo. Ačkoliv Dick velmi toužil po ženě a dětech, byl si vědom své situace a nemohl, a ani nechtěl, po žádné ženě žádat, aby s ním sdílela jeho nuzný a skromný život. Proto byl velmi překvapen, když Mary souhlasila nejen se sňatkem, ale také s minimálními prostoji a svatebními náklady. Svatba tak proběhla překvapivě rychle a skromně, bez zbytečných výdajů, které by se daly očekávat od společenské městské ženy.

Zajímavé je také Dickovo prvotní poblouznění a okouzlení Mary. Otázkou však zůstává, zda se Dick skutečně zamiloval do Mary nebo spíše do vlastní představy o Mary, jež mu (zdánlivě) představovala ideální ženu. Právě tak ji vnímal v šeru kinosálu.

„Trikem světla se z obyčejné a nijak nepřitažlivé dívky vytváří něco krásného a pozoruhodného.“ (Lessing, 2006, s. 50).

Když se s Mary posléze setkal, nepoznal ji. Nevěděl, že hovoří s tou, která ho natolik okouzila v zšeřelém sálu. Jak píše Lessingová (2006, s. 50), Dick byl z jejich setkání zklamaný a ženy jako Mary se mu protivily. I přesto se o Mary začal zajímat, neboť „to hlavní pro něho bylo někoho milovat“ a neuvědomoval si, jak velmi je osamělý (Lessing, 2006, s. 50).

Dickova projekce ideální ženy do Mary a touha sdílet s někým život potvrzuje úvodní hypotézu, že Maryin a Dickův vztah byl od samého počátku na obou stranách provázen deziluzí, špatnými rozhodnutími a neporozuměním. Dá se říct, že z částí také sobectvím, přihlédneme-li k faktu, proč a jak oba přistoupili k manželství. Mary chtěla pouze dokázat svým přátelům, že se také může vdát, a nezajímalo ji, kdo se stane jejím manželem. Rovněž Dick nechtěl být sám a přes určitou nechuť, kterou vůči Mary cítil, se rozhodl dvořit právě jí.

9.1 Finanční otázka

Finanční problémy byly jednou z hlavních příčin, které způsobovaly nepokoje mezi manžely. Dickova dilemata spočívala v neustálém rozhodování se mezi možnostmi, do čeho investují peníze, kterých i tak nebyl v domácnosti dostatek. Nejčastěji diskutovaná byla otázka pořízení stropů do domu. Tuto investici, kterou Mary vyžadovala od dob nastěhování se na farmu, bohužel pokaždé předčil nákup zvířat nebo hospodářského vybavení. Pro Dicka zdánlivě zanedbatelné stropy však měly významnou roli v izolaci plechové střechy od zbylé části domu. Což bylo nutným základem v případech zdrcujícího horka v africké buši. Podcenění nebo nedocenění této okolnosti svým způsobem potvrzuje Dickovu neschopnost a mentální nevybavenost pro život uprostřed africké buše.

Ve chvíli, kdy Dick onemocněl malárií, bylo Turnerovým doporučeno nejen okamžité pořízení stropů, neboť jim hrozilo přehřátí organismu, které v těžší formě může skončit i smrtí, ale také vymýcení buše od moskytů a pořízení ochranných sítí v domě.

Taktéž Maryin zdravotní stav se zhoršil. Trpěla chudokrevností, byla zesláblá a v špatném nervovém stavu. Na doporučení lékaře měla podstoupit rekreaci v přímořské oblasti na dobu ne kratší než tři měsíce. Dovolit si odjet ale bylo nad finanční možnosti manželů Turnerových. Tento moment je v knize doplněn působivou řečnickou otázkou, kterou položil lékař Mary při návštěvě domu Turnerových: „Můžete si dovolit být doopravdy nemocní?“ (Lessing, 2006, s. 115). Zdánlivě jednoduchá otázka apeluje na čtenáře, nutí ho přemýšlet a dokresluje Maryinu a Dickovu bezvýchodnou situaci. Je zjevné, že manželé jsou v natolik špatném zdravotním stavu, že je třeba podniknout okamžité kroky k nápravě. Lze předpokládat, že kdyby Dick skutečně vyslyšel lékařovy instrukce, mělo manželství naději na nový a snad lepší začátek. To se však nestalo.

Dick, silně přesvědčen, že jejich tíživá situace se nakonec obrátí k lepšímu, vždy upřednostnil farmu. Tento přístup měl ale vážné důsledky především na Maryin zdravotní a psychický stav. Neboť Mary postupem času pod tíhou

osamělosti a žhavého počasí začala přicházet o zdravý rozum. Trpěla vidinami a nebyla schopna zapojit se do společnosti.

Finanční otázka se ale v knize objevuje opakovaně. Nešlo pouze o strategická ekonomická dilemata, kdy Mary nevěděla, jak přesvědčit svého manžela o nevýhodě plánovaných investic. Často také vyvstávala otázka úvěrů, půjček a zadlužování se.

Dick byl ovšem člověk velmi neústupný a hrdý. Stavěl se razantně proti dalším úvěrům, ačkoliv by pro manžele mohly znamenat značnou finanční pomoc. Jak píše Lessingová (2006, s. 144): „Dick je příliš pyšný, než aby si vypůjčil, a zakládá si na tom jako na poslední hrázi své sebeúcty.“ Ani jeden z manželů se i přes narůstající chudobu a problémy nevzdal své pýchy. Turnerovi tak nenásledovali jiné farmáře z kraje, kteří si navzdory narůstajícímu zadlužení a dalším finančním závazkům pořizovali nové automobily nebo jezdili na nákladné rekreace.

„Chudoba, která dovoluje úzký prostor na útratu, ale kterou neustále stíní tíha dluhu, jež ryje jako svědomí, je horší než hladovění samo.“ (Lessing, 2006, s. 130).

Dick se podvolil až v samém závěru knihy, kdy byl okolnostmi donucen prodat farmu svému rivalovi Charliemu Slatterovi. Charlie Dickovi nabízel výhodnou směnu. Výměnou za prodej farmy byl ochoten zaplatit manželům Turnerovým rekreaci, kterou oba tolik nejen ze zdravotních důvodů potřebovali. Volba mezi záchranou Mary před úplným pomatením a zachováním farmy byla pro Dicka jednoznačně nejtěžší. Rozhodnutí předcházela nepříjemná návštěva Charlieho v domě Turnerových, kde uviděl, v jakém stavu Mary je a v jaké chudobě manželé žijí. Na vybavení domu byly použity látky a zboží z obchodu pro domorodce, který Turnerovým neprosperoval, a tak zbylé zásoby spotřebovávali sami.

„Charlie se podíval na náušnice, na látku, jež přikrývala pohovku a jež se odjakživa prodávala domorodcům, ošklivá vzorkovaná modrá látka, která se v Jižní Africe stala tradicí natolik spojovanou se „šmejdem pro kafry“, že Charlieho šokovalo, když ji uviděl v domě bělocha. (...) Zálclony byly roztrhané; okenní tabulka byla rozbitá a zalepená papírem; další praskla a nebyla

spravená vůbec. (...) Ale všude byly malé kousky látek z prodejny, hrubě olemované, přehozené přes opěradla židlí nebo složené na sedátkách.“ (Lessing, 2006, s. 185).

Použití „nevhodných“ látek je důkazem o nuzném a izolovaném životě manželů a o nezlomné pýše Dicka Turnera, který nebyl ochoten snížit se k žádosti o půjčku.

Skutečnost, kterou Charlie Slatter u Turnerových viděl, ho přiměla k okamžitému jednání o možnosti odprodeje farmy. Ačkoliv chtěl Charlie Dickovu farmu odkoupit již dávno, aby ji mohl využít jako pastviny pro svůj dobytek, v tuto chvíli nebyl jeho vlastní zisk hlavním stimulem, proč chtěl manželům pomoci. Lessingová (2006, s. 188) upřesňuje: „Charlie poslouchal příkaz prvního zákona rasistické bílé Jižní Afriky, který praví: „Nenecháš klesnout bližního svého bílého hloub než po určitou hranici; neboť kdybys to dopustil, negr by viděl, že je právě tak dobrý jako ty.“ Což Dicka ochromilo, neboť „věděl, co se od něho čekalo, a že zklamal“ (Lessing, 2006, s. 188).

Postava Charlieho Slattera může být v knize chápána taktéž jako symbol rasistické bílé Afriky. První pravidlo jihoafrické společnosti, tzv. *esprit de corps*, neboli pocit solidarity, udržoval bílou část obyvatelstva v pospolitosti a jednotě proti černým domorodcům. Turnerovi ale *esprit de corps* neuznávali, což bylo také důvodem, proč byli v kraji tolik neoblíbení (Lessing, 2006, s. 13).

Charlie Slatter, zástupce rasistické Jižní Afriky, tedy za žádných okolností nemohl dopustit, aby člen jeho rasy klesl na úroveň domorodce. Vyrovnaváním černé a bílé rasy by mohl započít úpadek nadřazené bílé vládnoucí třídy, což bylo v rasistickém režimu nepřijatelné.

ZÁVĚR

Tématem bakalářské práce byla sociální a rasová dilemata v díle Doris Lessingové. V teoretické části je představena autorka románu, její život a dílo a náměty, které se v jejích dílech objevují.

Práce se soustředila na analýzu zvoleného psychologického románu, který se odehrává v prostředí jižní Afriky, *Tráva zpívá* (The Grass Is Singing, 1950; český překlad Soňa Nová, 1974).

Jedním z cílů práce bylo zjistit, do jaké míry se jedná o autobiografické dílo. Díky zpracování autorčina životopisu, počínaje dětstvím, je možné najít určité podobnosti mezi životem Doris Lessingové a postavou Mary Turnerové. V první řadě je zajímavá volba jména postavy, neboť je očividně paralelou k autorčinu rodnému jménu nebo také jménu matky – Taylerová x Turnerová. Mezi další motivy, které souhlasí se životem autorky, se řadí jednoznačně postava neúspěšného muže (Alfred Tayler x Dick Turner), nenaplnění snu o zbohatnutí prostřednictvím farmaření a z toho plynoucí finanční potíže a nedostatek peněz v domácnosti. Mezi další podobnosti můžeme zařadit například fakt, že jak Doris Lessingová, tak Mary Turnerová studovala na internátní střední škole a ve velmi mladém věku opustila domov a nastoupila do práce.

Autorčino přesvědčení, že lidé nemohou odolat nátlaku své doby, je obsaženo v celém díle. V tomto ohledu vyvstává další podobnost autorky s knižní hrdinkou, respektive její vstup do manželství, a v případě Lessingové rovněž zaujetí role matky, navzdory vlastnímu přesvědčení, avšak v souladu s morálními a společenskými konvencemi.

Vzhledem k tomu, že Mary Turnerová představuje složitou a komplikovanou literární postavu, byla jí při analýze díla věnována největší pozornost. Souvisí to s dalším cílem práce, jímž bylo dešifrování jejího chování, nalezení podnětů a možných vlivů, které se na formování její osobnosti podílely. S pomocí teoretické části, která slouží jako východisko praktické analýzy, byly učiněny následující závěry: dětství a manželství rodičů byly faktorem, který ovlivnil Mary ze všeho nejvíce. Vzhledem k prostředí, ve kterém vyrůstala, si postupem času vypěstovala odmítavý postoj k mužům a sklony k nadřazenosti. Sňatek Mary a Dicka byl ze strany Mary podmíněný touhou po společenském uznání.

Společně s nezájmem o porozumění partnera a s nedostatkem komunikace se od začátku jednalo o manželství nešťastné a nevydařené. Mary se postupně přeměnila v ženu velmi frustrovanou, nespokojenou, zlostnou a nenávistnou. Svůj hněv, který pociťovala vůči manželovi, však ventilovala na domorodých sluzích a svoji nenávist obrátila proti celé černé rase. Zároveň, v druhé části díla, podlehl okouzlení jedním z domorodců. Jakožto bílá žena si zpočátku nepřipouštěla, že by ji domorodý sluha mohl přitahovat. Postupně se ale mezi nimi vyvinul zvláštní, zakázaný vztah. Mojžíš Mary přitahoval svoji mužností a vlastnostmi, které její manžel jakožto muž postrádal.

Mimo dilemata Mary Turnerové jsou v práci uvedena také dilemata, se kterými se potýkal mladý Angličan Tony Martson a Maryin manžel, Dick Turner. Díky postavě Tonyho Martsona se čtenář může lépe seznámit s krajem Jižní Rhodesie a s myšlením tamní společnosti. Krajané byli nepřístupní změnám, individualitě jedince a naopak vyznávali pocit soudržnosti, jednoty a ctily tradice a zákony bílé rasistické Afriky. Do dilemat Dicka Turnera jsou zahrnuty především vleklé finanční problémy Turnerových, které byly podmíněné řadou nesprávných rozhodnutí o investicích a neschopností komunikovat, radit se s vlastní chotí a akceptovat připomínky, které mohly manžele zachránit před úpadkem.

ZDROJE

ABZ Knihy.cz. 2018. [online]. [cit. 2018-04-11]. Dostupné z: https://knihy.abz.cz/imgs/products/img_206043_orig.jpg

ALLPORT, Gordon Willard. 2004. *O povaze předsudků*. 1. vydání. Praha: Prostor. ISBN 80-7260-125-3.

GIDDENS, Anthony. 1999. *Sociologie*. 1. vydání. Praha: Argo. ISBN 80-7203-124-4.

GRAHAM, James. 2007. An abject land? Remembering women differently in Doris Lessing's *The Grass Is Singing* and Chenjerai Hove's *Bones*. *English Studies in Africa* [online]. 2010, 12.05.2010, s. 57-74 [cit. 2017-10-30]. ISSN 1943-8117. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1080/00138390709487847>

HARPER COLLINS PUBLISHERS, 2018. [online]. [cit. 2018-04-11]. Dostupné z: <https://i.harperapps.com/covers/9780061673740/y648.jpg>

HULEC, Otakar. 1997. *Dějiny jižní Afriky*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 80-7106-247-2.

KLIMEŠ, Lumír. 1983. *Slovník cizích slov*. 2. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

LESSING, Doris. 2008. *The Grass Is Singing*. 1. vydání. New York: HarperCollins. ISBN 978-0-06-167374-0.

LESSING, Doris. 2006. *Tráva zpívá*. Přeložila Soňa Nová. 1. vydání. Frýdek-Místek: Alpress. ISBN 80-7362-333-1.

MUSIL, Libor. 2004. „*Ráda bych Vám pomohla, ale...*“: *Dilemata práce s klienty v organizacích*. 1. vydání. Brno: Marek Zeman. ISBN 80-903070-1-9.

STALLWORTHY, Jon and RAMAZANI, Jahan. 2005. *The Norton Anthology of English Literature: volume F - The Twentieth Century and After*. 8. vydání. New York, London: W. W. Norton & Company Ltd. ISBN 0-393-92722-9.

STŘÍBRNÝ, Zdeněk a PROCHÁZKA, Martin. 2003. *Slovník spisovatelů (anglická literatura, africké literatury v angličtině, australská literatura, indická literatura v angličtině, irská literatura, kanadská literatura v angličtině, karibská*

literatura v angličtině, novozélandská, skotská a waleská literatura). 2. vydání.
Praha: Libri. ISBN 80-7277-131-0.

SWATRIDGE, Colin. 1985. *British Fiction: A Student's A to Z*. 1. vydání.
London: Macmillan Publishers Ltd. ISBN 0-333-38924-7.

VESELÝ, Josef. 1042. *schůzka: Afrikou se jménem Rosa*. Český rozhlas [online]. 14.06.2015 [cit. 2018-03-01]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/toulky/vysila_praha/_zprava/1497121

Who was Gunnar Myrdal?. *The Journal of Blacks in Higher Education* [online]. 2001, Spring, 2001(č.31), s. 28-29 [cit. 2018-03-02]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2679148>

RESUMÉ

The aim of this bachelor's thesis is to examine social and racial dilemmas in Doris Lessing's novel *The Grass is Singing*. Firstly, it aims to find out how many autobiographical aspects were used in the novel. Subsequently, it focuses on the analysis of novel from the literary point of view. Emphasis is placed especially on the main character Mary Turner, her behaviour and the factors that influenced her behaviour.

This thesis consists of theoretical and practical parts which are divided into nine chapters. The theoretical part provides information not only on the author Doris Lessing, her life and work but also on the main motives which are used in the novel – racism, frustration, hatred, sexuality, and dilemmas. The practical part of the thesis is based on dilemmas encountered by three literary characters—Tony Martson, Mary Turner and Dick Turner. With the help of examples and quotations from *The Grass Is Singing*, the thesis attempts to show specific dilemmas the above mentioned protagonists have to deal with and their reactions to these “life dilemmas”.

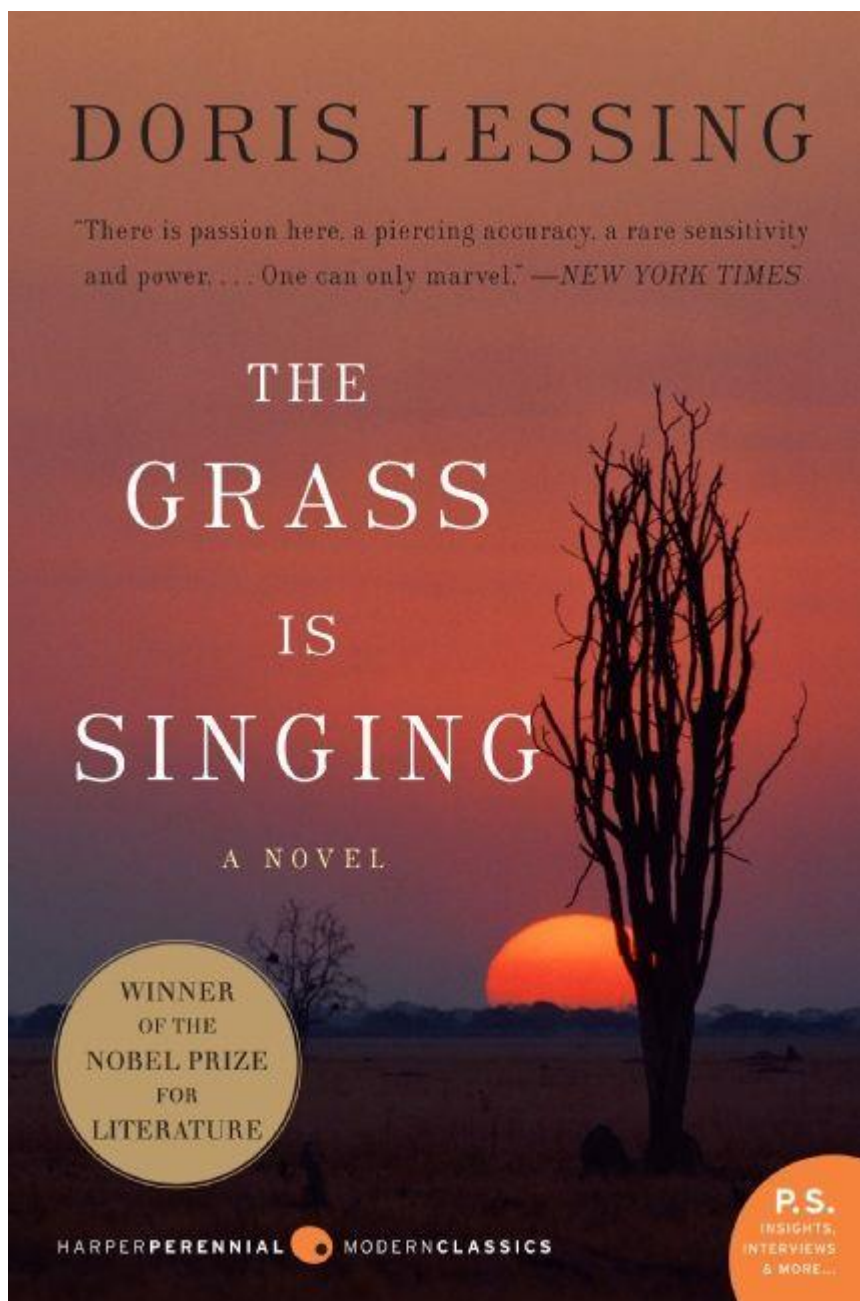
This bachelor's thesis indicates that that female protagonist Mary Turner was strongly influenced in her childhood by the unsuccessful relationship of her parents. The novel also shows the power of society and how an individual person acts upon the pressure of the others. Mary Turner was pushed into a marriage which was unhappy from the beginning. All the problems were caused by a lack of communication between Mary Turner and her husband Dick. Moreover, there was no unwillingness to understand each other. The fact Mary was later attracted by her black servant Moses shows the mindlessness of Turner's marriage since Mary never admired her husband. In fact, Dick Turner lacked traditionally masculine qualities that Mary desired. Finally, she thus despised him for his weakness.

PŘÍLOHY

Obrázek č. 1: Obálka anglického originálu knihy *The Grass Is Singing*

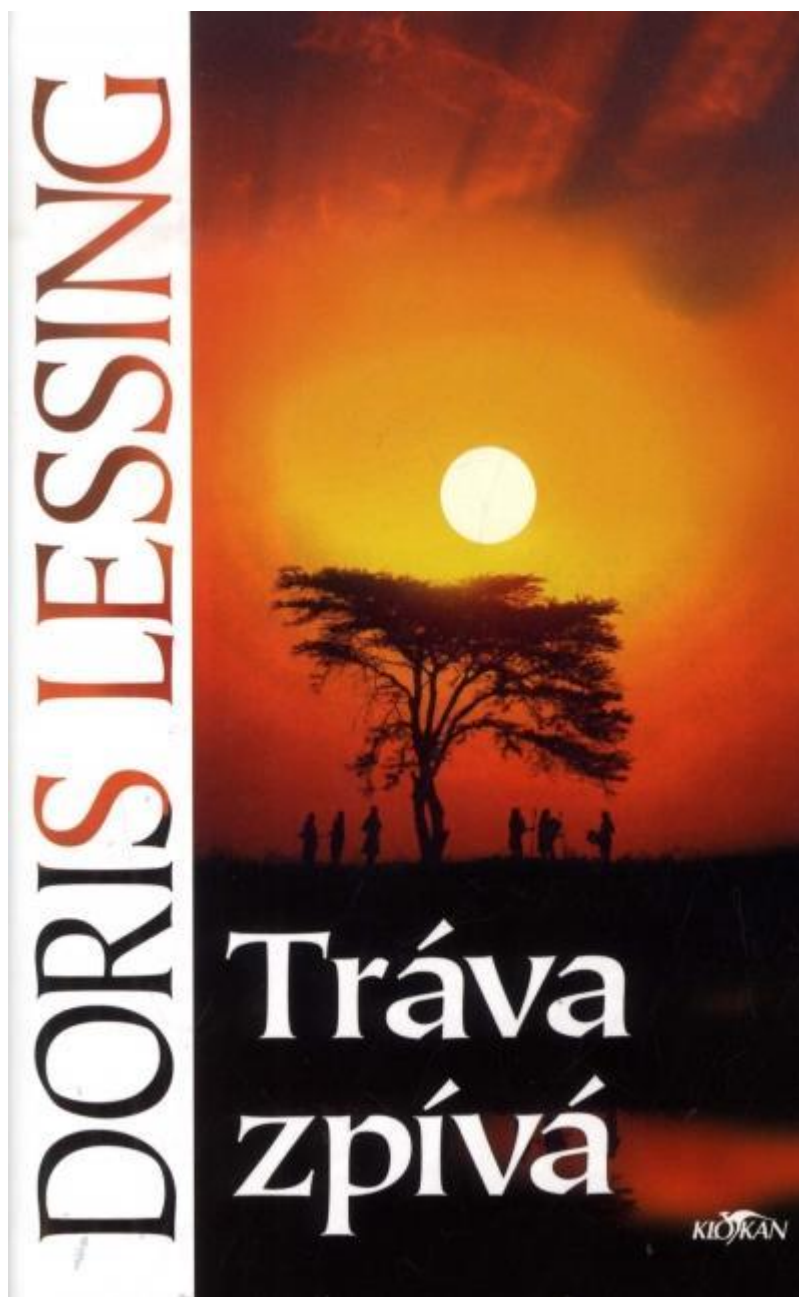
Obrázek č. 2: Obálka českého překladu knihy *Tráva zpívá*

Obrázek č. 1: Obálka anglického originálu knihy Doris Lessingové *The Grass Is Singing* vydané nakladatelstvím Harper Perennial v roce 2008.

Zdroj: Harper Collins Publishers (2018)

Obrázek č. 2: Obálka knihy Doris Lessingové v českém překladu Soni Nové. *Tráva zpívá*, vydáno nakladatelstvím Alpress v roce 2006.

Zdroj: ABZ Knihy – ABZ.cz (2018)